

Remissvar

Datum 2025-12-19

Diarienummer 2025-86

En kulturkanon för Sverige (SOU 2025:92)

Myndigheten för kulturanalys (Kulturanalys) har ombetts yttra sig om utredningen ”En kulturkanon för Sverige”, betänkande av kommittén en kulturkanon för Sverige, SOU 2025:92. I regeringens anvisning anges att den önskar synpunkter på ”överbägganden och förslag i betänkandet om hur Sveriges kulturkanon ska förvaltas, tillgängliggöras och hållas relevant över tid (avsnitt 6) samt konsekvenser (avsnitt 7)”. Kulturanalys fokuserar i sitt remissvar på kulturkanonens möjligheter att bidra till de kulturpolitiska målen. Remissvaret inleds med en övergripande sammanfattning som följs av utförligare svar kopplat till de enskilda förslagen.

Sammanfattning

Kulturanalys delar utredningens bedömning att en nationell kulturkanon bör förvaltas i en form som långsiktigt värnar kanonens innehåll från politisk styrning. Kulturanalys är dock tveksam till om en av staten inrättad stiftelse utgör den garant som utredningen eftersträvar (6.2.1). Kulturanalys ställer sig negativ till den föreslagna finansieringen via Allmänna arvsfonden och ser det som en nackdel att utredningen föreslår en finansieringsmodell som inte förefaller realiserbar utifrån rådande lagstiftning och regelverk (6.2.2). Kulturanalys bedömer att en digital portal (6.2.3), en tryckt publikation (6.2.5) och möjligheten att över tid utvärdera och revidera kulturkanonen (6.2.7) kan bidra positivt till att tillgängliggöra kulturkanonen och hålla den levande och relevant över tid. Kulturanalys ställer sig tveksam till inrättandet av ett kanonnätverk och att förvaltaren av kanon ska ha i uppgift att aktivt uppmuntra lokala och regionala kanonprojekt (6.2.4). Kulturanalys ställer sig negativ till framtagandet av en tillfällig webbplats (6.3.1) och inrättandet av tillfälliga stimulansbidrag för regionala kanonprojekt (6.3.2). Avslutningsvis bedömer Kulturanalys att flera av de enskilda förslagen i utredningen är mindre tydligt formulerade vilket bidrar till att de är svåra att ta tydlig ställning till. I några fall har förslagen snarare karaktär av viljeriktning (t.ex. 6.2.6) eller resonemang om möjliga åtgärder (t.ex. 6.2.8 och 6.2.9).

6.2.1 Sveriges kulturkanon bör förvaltas i en form som garanterar frihet och självständighet

Kulturanalys *instämmer i utredningens bedömning* att förvaltningen av kulturkanonen bör organiseras så att den fredas från risken för politisk styrning. Kulturanalys delar också utredningens bedömning att stiftelseformen i detta avseende är att föredra framför myndighetsformen.¹ Kulturanalys vill ändå påpeka att en statligt inrättad stiftelse inte självklart garanterar det oberoende som utredningen eftersträvar. Stiftelser som bildats av staten äger en mindre grad av självständighet jämfört med andra stiftelser. När staten är stiftare har regeringen relativt långtgående möjligheter att både ändra och upphäva stiftelsens föreskrifter när det gäller stiftelsens organisation och förvaltning liksom stiftelsestyrelsens sammansättning, tillsättning och entledigande.²

6.2.2. En ny stiftelse bildas

Utöver det som tagits upp under 6.2.1 *ställer sig Kulturanalys negativ* till utredningens förslag att avskilja medel från Allmänna arvsfonden. Skälen för Kulturanalys ställningstagande är att konsekvenserna av ett sådant avskiljande inte analyseras i tillräcklig utsträckning och att utredningen inte beskriver hur ett sådant avskiljande ska göras möjligt. Ett avskiljande av medel skulle utifrån vad Kulturanalys kan bedöma kräva förändringar i den lagstiftning som omgärdar Allmänna arvsfonden.³ Sådana förändringar skulle rimligen öppna för en alternativ användning av fondens medel. Konsekvenserna är därför inte bara, eller ens främst, relaterade till de medel som utredningen föreslår ska avskiljas (vilkens direkta påverkan på fonden kan ses som relativt begränsad), utan i vilken utsträckning ett sådant användande av Allmänna arvsfondens medel påverkar fondens funktionssätt, och användandet av den, framöver. Det hade varit positivt om utredningen föreslagit en, utifrån dagens situation, realiserbar finansieringsmodell. Det kan påpekas att det angående Allmänna arvsfondens framtida existens (vilken ifrågasätts i utredningen) och funktionssätt inte föreligger något konkret förändringsförslag i den riktning som utredningen föreslår.⁴

¹ Kulturanalys noterar samtidigt att regeringen i kommittédirektivet anger att för en eventuell förvaltning av kanonen ”bör utgångspunkten för ett sådant arbete vara att det bedrivs i varaktig form inom ramen för befintlig myndighetsstruktur”.

² Se Riksrevisionen (2008). Statligt bildade stiftelser – regeringens insyn och uppföljning. RiR 2008:7; SFS 1994:1220 Stiftelselag, 6 kap. 4a §.

³ Se SFS 2021:401.

⁴ Se Skr. 2023/24:153. Regeringens skrivelse om Riksrevisionens rapport om Allmänna arvsfonden.

6.2.3 Tillgängliggörande av kanon genom en digital portal

Kulturanalys *bedömning* är att tillgängliggörandet av kulturkanonen genom en digital portal kan bidra positivt till att hålla kulturkanonen levande och relevant över tid. En digital portal kan också tjäna som ett verktyg för kulturens tillgängliggörande och kan exempelvis fungera som underlag och komplement i skolundervisningen. Kulturanalys delar dock inte utredningens optimism när det gäller den digitala portalens möjligheter att överbrygga exempelvis socioekonomiska och geografiska skillnader. Det rådande kunskapsläget pekar på att det är svårt att med den här typen av enskilda reformer och digitala verktyg bryta sambandet mellan olika bakgrundsfaktorer och deltagandet i kulturlivet.⁵

6.2.4 Tillgängliggörande av kanon genom kultur- och kulturarvsaktörerna

Kulturanalys *ställer sig tveksam* till att den föreslagna stiftelsen ska ansvara för bildandet av ett nätverk för samverkan och erfarenhetsutbyte mellan olika kultur- och kulturarvsaktörer i syfte att tillgängliggöra och levandegöra den svenska kulturkanonen. Initiativet till bildandet av sådana nätverk bör vara en fråga för kulturaktörerna själva för att säkerställa att det inte uppfattas som en pålaga uppifrån.

Kulturanalys *ställer sig tveksam* till att den föreslagna stiftelsen ska ha ansvar för att aktivt uppmuntra till lokala och regionala kanoninitiativ. Förvaltaren av kanonen kan fungera som en resurs om dylika initiativ tas från regioner, eller kommuner men bör undvika att styra mot regionala och lokala kanoninitiativ (se vidare 6.3.2). Kulturanalys hade också önskat en mer djupgående analys och beskrivning av hur mångfaldigandet av lokala och regionala kanoner, vilka enligt utredningen tillsynes ska kunna utformas utan koppling till den nationella kanonen, passar in i det starka behov av en gemensam nationell kulturell referensram som identifieras i utredningens inledande problembeskrivning.

Kulturanalys *avstår från synpunkter* på förslaget att producera en permanent kanonutställning.

⁵ Se t.ex. Myndigheten för kulturanalys (2023). *Att bredda deltagandet i kulturlivet. Hinder och möjligheter*. Rapport 2023:2; Kulturanalys Norden (2002). *Delaktighet i kulturlivet i Norden – en kunskapsöversikt*. Nordisk kulturfakta 2022:07; Kulturanalys Norden (2025). *Digitalisering inom kultursektorn. Förhållanden i nordiska länder*. Kulturanalys Norden 2025:2.

6.2.5 Tillgängliggörande av kanon genom informationsmaterial och en tryckt publikation

Kulturanalys *bedömning* är att utredningens förslag att ta fram en ”illustrerad och kommenterad publikation” kan bidra positivt till att hålla kulturkanonen levande och relevant över tid. Ett sådant material kan också tjäna som ett medel för kulturens tillgänglighet.

6.2.6 Tillgängliggörande av kanon genom folkbildningen

Kulturanalys *bedömning* är att det inte föreligger något egentligt förslag utan snarare att utredningen ger uttryck för en förhoppning om att folkbildningens aktörer ska visa intresse för kulturkanonens innehåll i sitt arbete med studiecirkelar och andra aktiviteter. Kulturanalys gör en liknande bedömning som utredningen när det gäller folkbildningens värde på kulturområdet. Grundläggande för detta värde har historiskt varit det stora mått av självbestämmande, egenansvar och frivillighet som präglar folkbildningen. Kulturanalys önskar betona vikten av att ett eventuellt arbete med kulturkanon inom folkbildningen initieras av folkbildningens aktörer. Detta är särskilt viktigt då kulturkanonen preciserar ett specifikt konstnärligt och kulturellt innehåll.

6.2.7 Utvärdering och revidering för att hålla kulturkanon relevant över tid

Kulturanalys *bedömning* är att möjligheten till revidering ökar förutsättningarna för att hålla kulturkanonen levande och relevant över tid. Möjligheten att revidera kulturkanonen åskådliggör det väsentliga i att förvaltningen av kanonen garanteras självständighet i relation till politikens inflytande.

6.2.8 Tillgängliggörande av kanon genom skolväsendet

Kulturanalys *avstår ifrån synpunkter* på om, och i vilken utsträckning, kulturkanonen bör integreras i skolundervisningen.

6.2.9 Tillgängliggörande av kanon genom samhällsorientering för nyanlända

Kulturanalys *avstår från synpunkter* på om, och i vilken utsträckning, kulturkanonen bör integreras genom samhällsorienteringen för nyanlända.

6.3.1 En tillfällig webbplats för att förmedla kunskap om Sveriges kulturkanon

Kulturanalys *ställer sig negativ* till att utveckla en tillfällig webbplats för att förmedla kulturkanonen. Kulturanalys bedömning är att förslaget att först inrätta en tillfällig webbplats och senare en mer beständig digital portal riskerar att leda till en ineffektiv resursanvändning. Resurserna som avsätts till förvaltningen av kulturkanonen bör fokuseras till att utveckla *en* digital lösning för kulturkanonens tillgängliggörande, inte flera olika.

6.3.2 Tillfälliga stimulansmedel till läns museer och andra regionala kultur- och kulturarvsaktörer för att initiera regionala kanonprojekt

Kulturanalys *ställer sig negativ* till att inrätta tillfälliga stimulansmedel för att initiera regionala kanonprojekt. Kulturanalys bedömning är att risken är stor för konstruerandet av tillfälliga projekt som svarar mot utlysta medel, men inte mot lokala och regionala behov, och som därför riskerar att sakna långsiktig livskraft.⁶ När det gäller finansieringen av förslaget föreslår utredningen att denna kan ske inom ramen för anslaget 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet eller anslag 7:2 Bidrag till kulturmiljövård. Det framgår inte tydligt om utredningen föreslår en extra tilldelning till dessa anslag eller om det handlar om en omprioritering inom anslagen. Avses en omprioritering inom anslag 1:6 innebär det i praktiken minskade möjligheter för regioner att självständigt forma den regionala kulturpolitiken. Avses en omprioritering inom anslag 7:2 innebär det att medlen till generell kulturmiljövård, vilka över tid minskat, kan minska ytterligare.⁷ Förslaget innebär också en statlig finansiell styrning mot användandet av kanonbegreppet bland verksamheter på lokal och regional nivå som Kulturanalys bedömer bör undvikas i relation till kulturpolitikens mål om ett självständigt och obundet kulturliv.

6.3.3 En tidig folktgåva av kanon i bokform

Kulturanalys *avstår från synpunkter* på förslaget att ta fram en tidig folktgåva av kanonen i bokform.

⁶ Se t.ex. Myndigheten för kulturanalys, 2023. *Att bredda deltagandet i kulturlivet. Hinder och möjligheter*. Rapport 2023:2.

⁷ Se Myndigheten för kulturanalys (2025). *Kulturmiljö 2024*. Kulturfakta 2025:9.

7. Utredningens konsekvensbeskrivning

I betänkandet ”En kulturkanon för Sverige” beskrivs kulturkanonen kunna bidra till ökad bildning, stärkt gemenskap och ökad inkludering. Vidare förväntas kulturkanonen bidra till uppfyllelsen av de kulturpolitiska målen, särskilt då i relation till målet om allas möjlighet till deltagande i kulturlivet. Detta förväntas ske genom dess bidrag till ökad tillgång till kultur i hela landet med särskild hänvisning till att den digitala portal som föreslås kommer skapa ”förutsättningar för att nå ut brett och likvärdigt över hela landet”. Samtidigt präglas betänkandet av en avsaknad av underlag som styrker denna typ av effekter. Dels finns, vilket tidigare berörts, skäl att ifrågasätta den digitala portalens potential i detta avseende, dels saknas underlag som styrker i vilken utsträckning införandet av en kulturkanon kommer få önskvärd påverkan på kulturdeltagandet.

I grunden förefaller detta bero på en generell avsaknad av kunskapsunderlag på området. Ett exempel på detta är utredningens hänvisningar till andra länders kulturkanoner vilka främst återges i allmänna och deskriptiva ordalag. Detta gäller även hänvisningarna till Nederländerna, vars kanon beskrivs utgöra förebild för utredningens förslag. Den nederländska kulturkanonen hänvisas enkom till som modell för utformning, förvaltning och tillgängliggörande och som modell för att hålla kulturkanonen relevant över tid. Dess påverkan på bildning, gemenskap, inkludering och breddat deltagande i kulturlivet i Nederländerna redogörs inte för.

Mats Granér

Myndighetschef

Pelle Amberntsson
Utredare, analytiker